

1.1 Klimaatverandering

1.1.1 Wat staat er op het spel?

Het klimaat op aarde verandert: wereldwijd loopt de temperatuur op. Hierdoor veranderen ecosystemen en lopen samenlevingen het risico te worden getroffen door overstromingen en cyclonen. Dit proces is een direct resultaat van menselijke activiteiten die de concentratie van broeikasgassen in de atmosfeer doen toenemen.

De toonaangevende autoriteit op dit onderwerp is het [Intergovernmental Panel on Climate Change](#) (IPCC). In februari 2007 bracht het panel zijn vierde [Assessment Report](#) uit. Een half jaar eerder - in oktober 2006 - werd een ander zeer invloedrijk onderzoek naar klimaatverandering uitgebracht, het [Stern Review on the Economics of Climate Change](#). In beide rapporten wordt uitgebreid wetenschappelijk onderzoek gepresenteerd, waaruit wordt geconcludeerd dat de gemiddelde wereldwijde temperatuurstijging sinds het midden van de twintigste eeuw grotendeels veroorzaakt is door de waargenomen stijging van concentraties van broeikasgassen (zoals koolstofdioxide, methaan, stikstofdioxide en enkele andere gassen), die door menselijke activiteit vrijgekomen zijn. Het belangrijkste broeikasgas is koolstofdioxide (CO₂), dat vrijkomt bij de verbranding van fossiele brandstoffen.ⁱ

Als de jaarlijkse uitstoot van broeikasgassen vanaf nu niet verder zou stijgen dan het huidige niveau zou de concentratie broeikasgassen in de atmosfeer in 2050 toch nog twee keer zo hoog zijn (550 deeltjes CO₂ per miljoen deeltjes) als voor de industriële revolutie. Maar omdat wereldwijd de vraag naar energie en vervoer toeneemt, en snel groeiende economieën investeren in CO₂-intensieve infrastructuur, is het waarschijnlijk dat de verdubbeling al rond 2035 wordt bereikt. Dit zal een gelijktijdige gemiddelde temperatuurstijging van meer dan 2°C veroorzaken. Als wij geen grote veranderingen aanbrengen in onze consumptie- en emissieniveaus loopt de wereld een risico van 50% dat de gemiddelde temperatuur meer dan 5°C hoger zal liggen aan het eind van deze eeuw. Om het effect hiervan te beseffen is het goed om te bedenken dat het vandaag de dag slechts 5°C warmer is dan tijdens de laatste ijstijd, die zo'n 10.000 jaar geleden eindigde.ⁱⁱ

Afhankelijk van toekomstige ontwikkelingen zal volgens het IPCC de temperatuur in de 21ste eeuw wereldwijd tussen 1,1°C en 6,4°C stijgen. Dat zal waarschijnlijk resulteren in:ⁱⁱⁱ

- Het stijgen van de zeespiegel met 18 tot 59 cm (zonder rekening te houden met het versneld smelten van de ijskap op Groenland);
- Vaker voorkomende warme periodes, hittegolven en zware regenval;
- Een toename in droogtes, tropische cyclonen en extreem hoge getijden.

Deze ontwikkelingen creëren niet alleen buitengewone en ongekende risico's voor het mondiale milieu, maar kunnen ook diepgaande en desastreuze gevolgen hebben voor de mensheid, zowel economisch, als sociaal en op het gebied van de volksgezondheid. Zowel het *Stern Review* als een ander recent IPCC rapport voorspellen onder andere de volgende gevolgen van klimaatverandering:^{iv}

- Smeltende gletsjers zullen een sterke stijging veroorzaken van het gemiddelde waterpeil van sommige rivieren. De beschikbaarheid van water zal in sommige gebieden stijgen, terwijl zich elders droogte en gebrek aan drinkwater zullen voordoen.
- Van alle plant- en diersoorten ter wereld loopt 15 tot 40% het risico uit te sterven als de gemiddelde temperatuur meer dan 2°C stijgt. Dit zal leiden tot een snelle achteruitgang van ecosystemen en verzuring van oceanen, wat op zijn beurt grote gevolgen zal hebben voor marine ecosystemen. Mondiale klimaatgordels zullen verschuiven, met ingrijpende gevolgen voor flora en fauna.

- De mondiale voedselproductie zal toenemen met lokale temperaturen die tussen 1-2°C stijgen, maar afnemen zodra de temperatuur verder stijgt. Hogere frequenties van droogtes, overstromingen, orkanen en hittegolven zullen de productie van lokale gewassen verminderen, vooral in gebieden vlakbij de evenaar die nu al weinig voedsel produceren.
- Kustgebieden zullen blootstaan aan toenemende risico's door de stijgende zeespiegel en kusterosie. Niet alleen koraalriffen en *wetlands* lopen risico, maar ook miljoenensteden in ontwikkelde en ontwikkelingslanden. Het smelten of afbreken van ijsschotsen zal uiteindelijk de woongebieden van 1 op de 20 mensen bedreigen.
- Arme gemeenschappen zijn nog kwetsbaarder omdat hun aanpassingsvermogen beperkt is, en omdat ze voor hun levensonderhoud meer afhankelijk zijn van klimaatgevoelige voorzieningen zoals lokale water- en voedselvoorraden. Vanwege klimaatverandering zullen vòòr 2015 naar verwachting zo'n 375 miljoen mensen het slachtoffer worden van klimaatgerelateerde rampen als droogte, cyclonen en overstromingen.^v
- De klimaatveranderingen zullen de gezondheid van miljoenen mensen beïnvloeden, vooral van hen die zich moeilijk kunnen aanpassen. De groepen die al lichamelijk verzwakt zijn door onder meer ondervoeding, zijn het meest kwetsbaar voor de verwachte toename in hittegolven, overstromingen, stormen, branden en droogtes, stofwisselingsziektes en parasitaire ziektes zoals malaria of knokkelkoorts.^{vi}

Voor aanpassing aan de gevolgen van klimaatverandering zijn grootschalige investeringen benodigd, met name in ontwikkelingslanden.^{vii} Om de strijd tegen klimaatverandering te winnen, moeten de meest CO₂-intensieve sectoren - energie, bouw, industrie en vervoer - structureel veranderen. Dat is noodzakelijk voor het milieu, maar ook voor de bestrijding van armoede. Niet voor niets zien de Verenigde Naties het ontwikkelen van hernieuwbare energie en efficiënter energiegebruik als een belangrijk onderdeel van de [Millennium Development Goals](#).

In mei 2011 publiceerde het International Energy Agency (IEA) van de OESO een [berekening](#) waar uit blijkt dat in 2010 een nieuw record is gevestigd wat betreft de wereldwijde uitstoot van CO₂. Terwijl in 2020 de energieregelateerde uitstoot van CO₂ niet hoger zou mogen zijn dan 32 Gigaton, was de uitstoot in 2010 al 30,6 Gt en 5% hoger dan het vorige record in 2008. Volgens het IEA is de doelstelling om de gemiddelde temperatuur op aarde met niet meer dan 2°C te laten stijgen, zoals in december 2010 overeengekomen op de [klimaatop in Cancún](#), zeer moeilijk te realiseren als de CO₂-uitstoot met deze snelheid blijft toenemen.^{viii}

Bedrijven in uiteenlopende sectoren zullen met deze gevolgen en risico's op economisch, sociaal en gezondheidsgebied worden geconfronteerd. Klimaatverandering brengt nieuwe regelgeving met zich mee, maar tegelijkertijd nieuwe kansen en innovaties. Bedrijven die fossiele brandstoffen produceren, verwerken, vervoeren of in grote volumes gebruiken zullen zich als eerste genoodzaakt zien hun *business model* te veranderen.

Voor banken is het de uitdaging om met deze enorme opgave op een proactieve manier om te gaan, door de bedrijven waarin wordt geïnvesteerd te stimuleren om klimaatrisico's te verminderen en nieuwe kansen te grijpen. Bij de ontwikkeling van een beleid op dit gebied kunnen banken gebruik maken van de internationale standaarden die hieronder worden beschreven.

1.1.2 Internationale standaarden

• Het stellen van meetbare reductiedoelen

Het klimaatprobleem is mondiaal van aard en vraagt dus om een internationaal gecoördineerde set antwoorden. De wereldgemeenschap werkt daaraan: het [UN Framework Convention on Climate Change](#) (UNFCCC) uit 1992, en het bijbehorende [Kyoto Protocol](#) van 1997, zijn de twee

belangrijkste internationale verdragen met betrekking tot klimaatverandering. Het *UNFCCC* formuleert mondiale doelstellingen en principes, en vraagt alle lidstaten om jaarlijks verslag te doen van hun uitstoot van broeikasgassen. Vrijwel alle landen ter wereld nemen deel aan het UNFCCC, ook de Verenigde Staten.

Het *Kyoto Protocol* is gebaseerd op de principes en doelstellingen van het UNFCCC en stelt doelen en tijdslijnen voor geïndustrialiseerde landen voor de beperking van hun uitstoot. Gemiddeld eist het Kyoto Protocol een uitstootreductie (in de periode 2008-2012) van 5.2% van de broeikasgassen ten opzichte van het niveau van 1990. Het Kyoto Protocol werd van kracht in 2005 en is inmiddels onderschreven door alle industriële landen behalve de Verenigde Staten en Australië. Ontwikkelingslanden - die vrijwel allemaal deelnemers zijn aan het UNFCCC en het Kyoto Protocol - hebben zich niet vastgelegd om hun broeikasgasemissies te verminderen, maar zullen zich wellicht in de tweede periode - die in 2012 begint - concrete doelen stellen.

Hoewel het Kyoto Protocol een eerste stap is in het reduceren van de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen, zijn de vastgestelde reductiedoelstellingen volgens de wetenschap veel te laag om klimaatverandering tegen te houden, laat staan ongedaan te maken. Om de mondiale temperatuurstijging te beperken tot 2 tot 2,4°C - wat al tot ingrijpende sociale-, economische- en milieuproblemen zal leiden - zal volgens het IPCC in 2050 de jaarlijkse mondiale uitstoot van broeikasgassen 50 tot 85% lager moeten liggen dan in het jaar 1990.^{ix} In juli 2008 liet een grote groep internationale bedrijven - waaronder banken als Citibank, Crédit Suisse, Deutsche Bank, HSBC en Standard Chartered - in een [advies](#) aan de regeringsleiders van de G8 weten een dergelijke reductiedoelstelling te ondersteunen. Dit voorbeeld werd gevolgd door de [Corporate Leaders Group on Climate Change](#), een initiatief van de Prince of Wales ondersteund door de bestuurders van bijna 1.000 multinationals. Deze groep bracht in 2009 een [Copenhagen Communiqué](#) naar buiten waarin de reductiedoelstelling wordt onderschreven en adviezen worden gegeven om deze te kunnen bereiken.

Ook in Nederland verklaarden tien grote Nederlandse banken in november 2009 in een gezamenlijk [statement](#) het klimaatprobleem te onderkennen en de reductiedoelstelling te ondersteunen. Daarnaast hebben de banken de Nederlandse overheid opgeroepen om duurzame energie krachtig te stimuleren. Zelf zeggen ze in hun financiering en investeringen meer aandacht te zullen geven aan projecten rond duurzame energie.

In december 2009 vond in Kopenhagen de [15e Verenigde Naties Klimaatconferentie](#) plaats. Het doel van deze conferentie was het bereiken van een nieuw akkoord ter vervanging van het Kyoto Protocol, maar dit is niet behaald. Het [Copenhagen Accord](#) bevat geen bindende afspraken om de uitstoot van CO₂ te reduceren en wordt meer gezien als een tussenstap naar wel een volwaardig akkoord.

Het jaar erna - op de [16e Klimaatconferentie](#) in Cancún - is wederom geen nieuw akkoord bereikt. Er wordt nu gewerkt aan twee mogelijkheden:^x

- Een verlenging van het Kyoto Protocol tot 2020 ([Kyoto-2](#)) om te voorkomen dat als het huidige protocol in 2012 afloopt er geen doelstellingen meer geformuleerd zijn.
- Een geheel nieuw klimaatakkoord ([Long-term Cooperative Action](#)), waarvan de reductiedoelstelling voor het jaar 2050 op de volgende klimaatop in Durban zullen worden besproken.

De nieuwe doelstelling is nu om eind 2011 tot een juridische bindende klimaatovereenkomst te komen.

Als uitvloeisel van (toekomstige) internationale klimaatafspraken wordt op nationaal niveau reeds beleid ontwikkeld om de uitstoot van broeikasgassen te beperken. In de Europese Unie, Australië, Canada, Japan, Rusland en sommige staten in de Verenigde Staten moeten bedrijven in CO₂-intensieve sectoren aan steeds strengere regels en standaarden voldoen.^{xi} Deze landen zullen, net als ontwikkelingslanden als China, nieuwe regels invoeren voor het besparen van brandstof en CO₂-emissies in de vervoersector.

Ook zijn er initiatieven gebaseerd op marktwerking. Emissierechten voor broeikasgassen worden onder meer verhandeld op de [Asia Carbon Global](#) en de [Chicago Climate Exchange](#) (CCX) en de Certified Emission Reductions (CERs) van het [European Union Greenhouse Gas Emissions Allowance Trading Scheme](#) (EU ETS) worden verhandeld door [Climex](#). In haar [draft paper](#) over emissierechtenhandel en private financiering heeft de G20 Experts Group on Climate Change Financing haar sterke voorkeur voor een mondiale CO₂-markt uitgesproken. Een recent [rapport](#) van Friends of the Earth US waarschuwt echter dat de huidige voorstellen ter regulering van emissierechtenhandel noodzakelijk zijn, maar verre van voldoende om de milieutechnische en financiële integriteit van deze nieuwe markten veilig te stellen. Beleidsmakers zouden CO₂-markten zo eenvoudig mogelijk moeten ontwerpen.^{xii}

- **Metten en rapporteren van broeikasgasemissies**

De standaarden van het [Greenhouse Gas Protocol](#) (GHG Protocol) zijn wereldwijd de meest gebruikte standaarden voor het meten en beheren van broeikasgasemissies. Naast de algemene meetinstrumenten voor eigen activiteiten, zijn er ook [sectorspecifieke richtlijnen](#), en ontwikkelt het GHG Protocol momenteel ook een standaard voor de emissies van [producten en de toeleveringsketen](#). Het GHG Protocol is consistent met de richtlijnen van de IPCC voor het rapporteren van CO₂-uitstoot.

Het [Carbon Disclosure Project](#) (CDP) is een coalitie van institutionele investeerders die de grootste bedrijven ter wereld vraagt om hun jaarlijkse uitstoot en andere informatie met betrekking tot klimaatverandering vrij te geven. Sinds kort fungeert het CDP als het secretariaat voor de [Climate Disclosure Standards Board](#) (CDSB), gevormd op de jaarlijkse vergadering van het Wereld Economisch Forum in 2007, als reactie op de toenemende vraag naar gestandaardiseerde rapportagerichtlijnen voor informatie gerelateerd aan klimaatverandering. Dit [Reporting Framework](#) is officieel gepubliceerd voor commentaar op 25 mei 2009 op de World Business Summit on Climate Change in Kopenhagen.

- **Verschuivingen richting klimaatvriendelijke technologie**

De WWF studie [Climate Solution](#) laat zien dat het zeer waarschijnlijk is dat bekende alternatieve energiebronnen en -technologieën tussen nu en 2050 gebruiksklaar kunnen worden gemaakt om aan de voorspelde verdubbeling van de mondiale energievraag te voldoen, mits in de komende 5 jaar beslissingen worden genomen die dit mogelijk maken. Deze ontwikkeling zorgt voor een vermindering van 60 tot 80% van de huidige CO₂-uitstoot, die noodzakelijk is voor het voorkomen van gevaarlijke klimaatverandering. Deze reductie kan worden bereikt zonder het gebruik van kernenergie, niet-duurzame biomassa en niet-duurzame vormen van waterkracht.^{xiii}

Een sector die een grote bijdrage kan leveren aan een CO₂-arme economie is de bouw- en vastgoedsector. De gebouwde omgeving is verantwoordelijk voor een groot deel van de mondiale broeikasgasemissies. Isolatie en aanpassing van bestaande woningen, kantoren en andere gebouwen kan een enorme bijdrage leveren aan het terugdringen van broeikasgasemissies. Het ontwerpen en bouwen van duurzame, klimaatvriendelijke gebouwen is van groot belang om broeikasgasemissies in de komende decennia te kunnen beïnvloeden. Overheden en bedrijven ontwikkelen daarom overal ter wereld instrumenten om de broeikasgasemissies van gebouwen al in de ontwerpfase te meten en terug te dringen. Een goed overzicht biedt een [rapport](#) uit september 2007 van het [UNEP Sustainable Buildings and Construction Initiative](#), waarin het Milieuprogramma van de Verenigde Naties en een aantal internationale bouwbedrijven samenwerken.^{xiv} Een [vergelijking](#) van de activiteiten op het gebied van duurzaam bouwen van de grootste Britse bouwbedrijven werd in september 2005 gepubliceerd door WWF UK en Insight Investment.^{xv}

Ook op het gebied van transport zijn steeds meer nieuwe technologieën beschikbaar om reductie van CO₂-uitstoot te halen of duurzame vormen van vervoer te bewerkstelligen. De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) heeft in 2000 [richtlijnen voor duurzaam transport](#) (EST) opgesteld. In het EST project werd ook een nieuwe visie op transport gepresenteerd.

1.1.3 Inhoud van een goed bankbeleid

Investeringsactiviteiten die vandaag plaatsvinden, bepalen de CO₂-intensiteit van alle toekomstige activiteiten. Daarom is het cruciaal dat nu strikte reductiedoelen worden gesteld. Als belangrijke financiers van energieprojecten kunnen banken een leidende rol spelen bij het verschuiven van investeringen naar een minder CO₂-intensieve economie. Hierbij zouden banken strengere CO₂-mijdende standaarden moeten stellen dan op nationaal niveau wordt gedaan, om zo de opwarming van de aarde te vertragen of tot stilstand te brengen. Om deze rol te kunnen spelen, moeten banken de volgende elementen opnemen in hun investeringsbeleid:

- **Analyse en rapportage van de bijdrage van de bank aan klimaatverandering**

Banken moeten de bijdrage die zij leveren aan klimaatverandering meten en rapporteren. Hun bijdrage bestaat enerzijds uit de uitstoot van broeikasgassen veroorzaakt door hun eigen energieverbruik (*operationele uitstoot*) en anderzijds uit hun aandeel in de uitstoot van broeikasgassen door hun de bedrijven waarin wordt geïnvesteerd (*gefinancierde uitstoot*). Banken dienen hiervoor van de bedrijven waarin wordt geïnvesteerd te eisen dat zij een rapportagesysteem invoeren dat gelijkwaardig is aan het *GHG Protocol*. De emissies van elk bedrijf waarin (mogelijk) wordt geïnvesteerd in CO₂-intensieve sectoren dienen dan door de bank te worden geëvalueerd en meegewogen in investeringsbeslissingen.

Banken verbreden hiermee de werking van het CDP. Het CDP is een belangrijk initiatief om transparantie over klimaatverandering te verbeteren, maar de rapportages zijn vrijwillig en de kwaliteit ervan varieert sterk. Het is daarom noodzakelijk meer betrouwbare en allesomvattende inventarisaties te maken van emissies van grote bedrijven.

Banken (maar ook aandeelhouders, obligatiehouders en andere investeerders) zouden moeten samenwerken met maatschappelijke organisaties om tot een methode te komen om te kwantificeren hoe groot hun verantwoordelijkheid is voor de uitstoot van broeikasgassen van de bedrijven waarin ze investeren. Verschillende maatschappelijke organisaties zoals [Platform](#), [Amis de la Terre](#) en [Milieudefensie](#) hebben al eerste analyses gemaakt van de door banken gefinancierde uitstoot van broeikasgassen.

- **Het stellen van meetbare reductiedoelen**

Toezeggingen van banken om hun aandeel in broeikasgasemissies te verminderen moeten nader worden gespecificeerd in concrete reductiedoelstellingen binnen hun leningenportefeuille. Om de gevaarlijke gevolgen van klimaatverandering tegen te gaan is wereldwijd in 2050 een reductie van broeikasgasemissies van tenminste 50 tot 85% nodig. Rekening houdend met de economische groei in ontwikkelingslanden is in geïndustrialiseerde landen een nog grotere reductie noodzakelijk. Het investeringsbeleid van banken zal zichzelf vergelijkbare doelen moeten stellen, en dus veel strikter moeten zijn dan het Kyoto Protocol.

- **Investeringsactiviteiten verschuiven van fossiele brandstoffen naar hernieuwbare energie**

Om reductiedoelen te realiseren, moeten banken allereerst hun investeringen in de energiesector scherp onder de loep nemen. De vermindering van of terugtrekking uit investeringen in winning en transport van fossiele brandstoffen en niet-duurzame elektriciteitscentrales is hiervoor noodzakelijk. Nieuwe investeringen in fossiele brandstoffen dienen te worden vermeden, en er moet actief naar alternatieven worden gezocht. Energietechnologieën met een relatief hoge hoeveelheid CO₂ per geproduceerde energie-eenheid, zoals traditionele kolencentrales, dienen helemaal te worden uitgesloten van investering.

Bovendien zouden banken een proactieve strategie moeten ontwikkelen om te investeren in groene en efficiënte energieprogramma's en in technologieën als zonne-energie, windenergie, kleinschalige waterkracht en duurzame biomassa. In juni 2004 riepen de 154 regeringen die deelnamen aan de [International Conference for Renewable Energies](#) de banksector op om meer te investeren in groene energie, en meer 'risk-hedging' financiële instrumenten te bieden om investeringsrisico's in deze sector te verminderen.^{xvi} Zo kunnen de innovatieve structuren die momenteel worden gebruikt om bij bijvoorbeeld de financiering van oliepijpleidingen en steenkoolcentrales politieke of landenrisico's te ondervangen, vanaf nu worden ingezet om de financiering van duurzame energieproductie mogelijk te maken.

- **Investeren in de overgang naar een CO₂-arme economie**

Het klimaatbeleid van een bank moet zich niet alleen richten op bedrijven in de energiesector, maar ook op energie-intensieve bedrijven, om hen te stimuleren om bij te dragen aan de transitie naar een CO₂-arme economie. Broeikasgasemissies moeten een onderdeel worden van het reguliere risicomangement-proces in CO₂-intensieve industrieën, zoals de cement-, aluminium en staalindustrie, en de mogelijkheden tot reductie moeten goed worden onderzocht.

De transportsector behoeft specifieke aandacht: producenten van transportmiddelen moeten worden gestimuleerd om nieuwe producten en methodes te ontwikkelen die de CO₂-uitstoot van de sector drastisch kunnen terugdringen. Het maken van zuinige auto's is belangrijk, maar niet genoeg. Nieuwe types motoren (bijvoorbeeld elektrisch), nieuwe vervoersmiddelen en nieuwe vervoersconcepten zijn noodzakelijk om de transportsector CO₂-zuiniger te maken.

Banken die rechtstreeks actief zijn in vastgoedfinanciering, of indirect in deze sector een rol spelen door het verstrekken van hypotheekleningen, moeten op dit gebied een beleid ontwikkelen en daar hun investeringen aan toetsen. Ook bij particuliere klanten moet energiebesparing door banken worden beloofd. Dit kan bijvoorbeeld door het aanbieden van goedkopere hypotheekleningen voor energie-efficiënte huizen en kantoorpanden.

Voor zowel zakelijke als particuliere klanten dient goed te worden onderzocht of energie-intensieve producten kunnen worden vervangen door alternatieven, of energiegebruik in productieprocessen efficiënter kan, en of hernieuwbare energiebronnen kunnen worden toegepast. Wanneer opties te duur blijken, kan de bank innovatieve financieringsvormen zoeken om deze doelstellingen toch haalbaar te maken.

Daarnaast kunnen banken actief deelnemen aan bijvoorbeeld de volgende internationale initiatieven met betrekking tot klimaatverandering: [UNEP FI's Climate Change Working Group](#) (CCWG), het [Investor Network on Climate Risk](#) (INCR), de [Institutional Investors Group on Climate Change](#) (IIGCC), het [Global Business Leadership Platform on Climate Change](#) of de [Global Roundtable on Climate Change](#). Binnen dit soort platformen worden door bedrijven lessen uitgewisseld en nieuwe afspraken gemaakt om klimaatverandering tegen te gaan.

Tenslotte zouden banken actief moeten zoeken naar investeringen die bijdragen aan de emissiereductie van de economie als geheel. Hieronder vallen bijvoorbeeld investeringen in openbaar vervoer, duurzaam vastgoed, duurzame landbouw, bosbouw en visserij, en andere producten en diensten die gepaard gaan met een lage uitstoot van broeikasgassen. Het vaststellen van deze initiatieven en eisen moet consistent zijn met andere beleidskeuzes die beschreven zijn in dit rapport.

- **Investeren in aanpassing aan klimaatverandering in arme landen**

De gevolgen van klimaatverandering zijn onrechtvaardig over de wereldbevolking verdeeld. Terwijl de rijke landen het probleem grotendeels hebben veroorzaakt door hun decennialange uitstoot van broeikasgassen, krijgen de arme landen die heel weinig aan het probleem hebben bijgedragen, met de ernstigste gevolgen te maken, zoals grotere droogtes, overstromingen, hongersnoden en epidemieën. Deze ontwikkeling treft nu al vele kwetsbare gemeenschappen, die zich zo goed als mogelijk proberen aan te passen aan de gevolgen van klimaatverandering. In Zuid-Afrika worden boeren door de verminderde en minder betrouwbare neerslag gedwongen om hun koeien te verkopen en snelgroeiende gewassen te planten. In Bangladesh ontwikkelen dorpsbewoners drijvende groentetuinen, om hun bron van levensonderhoud tegen overstromingen te beschermen. In Vietnam planten lokale gemeenschappen mangrovebossen langs de kust om tropische stormgolven te breken.

Voor deze en andere aanpassingen, zijn grote investeringen nodig. In een in juli 2009 gepubliceerd [rapport](#) schat ontwikkelingsorganisatie Oxfam International dat zeker zo'n US\$ 150 miljard per jaar nodig is. De overheden van rijke landen zouden ervoor moeten zorgen dat dit geld ter beschikking komt, maar bedrijven en financiële instellingen zouden ook een grote rol moeten spelen: door te investeren in de ontwikkeling en overdracht van producten, technologieën en diensten die de bevolking in arme landen in staat stellen om zich aan te passen aan de gevolgen van klimaatverandering.^{xvii}

- **Het uitsluiten van onacceptabele alternatieve energiebronnen**

Het verminderen van CO₂-emissies heeft een zeer hoge prioriteit, maar mag er niet toe leiden dat banken gaan investeren in controversiële alternatieve energiebronnen. Kernenergie is vanwege de grote gezondheid- en milieurisico's zeer controversieel. Op basis van het voorzorgsprincipe is financiering van kernenergie daarom ongewenst. Daarnaast zijn grootschalige waterkrachtdammen, die vaak hele ecosystemen beschadigen en de rechten van de lokale bevolking schenden, alleen acceptabel onder strenge voorwaarden (zie paragraaf **Error! Reference source not found.** over dammen). De productie van biomassa voor biobrandstoffen of elektriciteit, die vaak hand in hand gaat met ernstige sociale- en milieuproblemen, moet ook voldoen aan strenge voorwaarden. Banken dienen te beseffen dat productie van biomassa nooit een groot deel van het verbruik van fossiele brandstoffen kan vervangen zonder de mondiale biodiversiteit, de landrechten van inheemse volken en de mondiale voedselproductie te bedreigen (zie hiervoor paragraaf **Error! Reference source not found.** over landbouw).

Het afkopen of compenseren van CO₂-uitstoot dient alleen als laatste redmiddel te worden overwogen. Er bestaan projecten voor CO₂-opslag en CO₂-verwijdering uit de atmosfeer, maar onderzoeken door [SinksWatch](#) en andere organisaties laten zien dat veel van dit soort projecten niet leiden tot concrete broeikasgasreducties en bovendien negatieve consequenties kunnen hebben voor andere duurzaamheidsaspecten. De [Gold Standard](#) voor CO₂-compenserende investeringen - ontwikkeld door het WWF - identificeert investeringen die wel bijdragen aan duurzame ontwikkeling.

1.1.4 Scoretabel

Op basis van de criteria die in de voorgaande paragraaf zijn beschreven is de volgende scoretabel voor het bankbeleid ten aanzien van klimaatverandering opgesteld:

1. De bank heeft geen beleid opgesteld ten aanzien van klimaatverandering;
2. Het bankbeleid ten aanzien van klimaatverandering heeft geen duidelijke doelstellingen met betrekking tot de investeringen van de bank, maar eventueel wel met betrekking tot de operationele uitstoot (kantoren, reizen, etc.) van de bank;
3. Het bankbeleid ten aanzien van klimaatverandering is gericht op kwantificering en reductie van de door de bank gefinancierde broeikasgasemissies OF onderneemt concrete stappen om investeringen te verschuiven naar hernieuwbare energiebronnen, aanpassing van arme landen en een broeikasgas-arme economie;
4. Het bankbeleid ten aanzien van klimaatverandering is gericht op de kwantificering en reductie van de door de bank gefinancierde broeikasgasemissies EN onderneemt concrete stappen om investeringen te verschuiven naar hernieuwbare energiebronnen aanpassing van arme landen en een broeikasgas-arme economie;
5. Het bankbeleid ten aanzien van klimaatverandering stelt ambitieuze reductiedoelen (minimaal 50 tot 85%) voor de broeikasgasemissies veroorzaakt door alle bankinvesteringen (ten opzichte van de huidige emissies van de bank zelf of van de gemiddelde emissies van andere banken) en kiest daarbij doelbewust voor investering in hernieuwbare energiebronnen, aanpassing van arme landen en een broeikasgas-arme economie (waarbij controversiële alternatieve energiebronnen worden uitgesloten).

ⁱ Solomon, S. et al, "Climate Change 2007: The Physical Science Basis - Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change", *IPCC*, Maart 2007; Stern, N. et al, "Stern Review on the economics of climate change", *Cambridge*, 27 oktober 2006

ⁱⁱ Stern, N. et al, "Stern Review on the economics of climate change", *Cambridge*, 27 oktober 2006

ⁱⁱⁱ Solomon, S. et al, "Climate Change 2007: The Physical Science Basis - Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change", *IPCC*, Maart 2007

-
- iv Parry, M.L. et al, "Climate Change 2007: Impacts, Adaptation and Vulnerability - Contribution of Working Group II to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change", *IPCC*, April 2007; Stern, N. et al, "Stern Review on the economics of climate change", *Cambridge*, 27 oktober 2006
- v Oxfam International, "Oxfam Briefing Paper 130: Suffering the Science - Climate change, people and poverty", *Oxfam International*, 6 juli 2009.
- vi Oxfam International, "Oxfam Briefing Paper 130: Suffering the Science - Climate change, people and poverty", *Oxfam International*, 6 juli 2009.
- vii Oxfam International, "Oxfam Briefing Paper 104: Adapting to climate change - What's needed in poor countries, and who should pay", *Oxfam International*, 29 mei 2007.
- viii IEA, "Prospect of limiting the global increase in temperature to 2°C is getting bleaker", *Press release International Energy Agency*, 30 Mei 2011.
- ix Metz, B., et al, "Climate Change 2007: Mitigation of Climate Change – Contribution of Working Group III to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change", *IPCC*, Mei 2007.
- x Eickhout, B., "Klimaattop Mexico", *Website Groen Links*, Bezocht in januari 2011.
- xi Voor een overzicht van verschillende nationale klimaatwetgevingen, zie: World Resources Institute & CERES, "Framing Climate Risk in Portfolio Management", World Resources Institute & CERES, Mei 2005.
- xii World Resources Institute & CERES, "Framing Climate Risk in Portfolio Management", World Resources Institute & CERES, Mei 2005; Friends of the Earth US, "Persbericht: Report warns of dangers in carbon markets", *Friends of the Earth US*, 22 September 2009.
- xiii Mallon, K., G. Bourne en R. Mott, "Climate Solutions: WWF's vision for 2050", WWF International, Mei 2007.
- xiv Koeppel, S. en D. Ürge, "Assessment of policy instruments for reducing greenhouse gas emissions from buildings - Report for the UNEP-Sustainable Buildings and Construction Initiative", *Central European University*, September 2007.
- xv WWF UK en Insight Investment, "Investing In Sustainability - Progress and performance among the UK's listed house-builders - revisited", *WWF UK en Insight Investment*, September 2005.
- xvi International Conference on Renewable Energy, "Policy Recommendations for Renewable Energy", *International Conference on Renewable Energy*, Juni 2004
- xvii Oxfam International, "Oxfam Briefing Paper 130: Suffering the Science - Climate change, people and poverty", *Oxfam International*, 6 juli 2009.